

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Agroekoturizm Açısından Değerlendirilmesi

Ali İSLAM

T. C. Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi,
Bahçe Bitkileri Bölümü
E-posta: islamali@hotmail.com

Öznur AKÇİN

T. C. Ordu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü

Cavit YAVUZ

T. C. Ordu Üniversitesi,
Ordu Meslek Yüksekokulu

Burcu PELİT

T. C. Ordu Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü

ÖZ

Doğu Karadeniz Bölgesi, coğrafi konumu, yer şekilleri, tarihi özellikleri, bitki örtüsü, yayla kültürü, özgün mimarisi, özgün kimliği, geleneksel özelliklerinin yanı sıra farklı ekolojik yapısı ve ürün deseni ile zengin ve korunması gereken alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin illerini kapsayan bu çalışmada illerin doğal, kültürel ve tarihi değerleri irdelenmiş yaylacılık, yaban hayatı, kuş gözlemciliği, yamaç paraşütü, kano, rafting, jip, vosvos safari dağcılık gibi etkinliklere yer verilmiştir. Ayrıca bölgenin ekolojik yapısı değerlendirilmiş olup bitki örtüsü ve endemik bitkiler hakkında bilgi verilmiştir. Diğer yandan illerin tarımsal yapısı da değerlendirilmiş, bölgenin ana ürünü olan fındık ve çayın yanında özellikle ekolojik tarıma ve agroekoturizme uygun türler hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç olarak bölge agroekoturizm açısından değerlendirildiğinde dünyada ender rastlanılacak bir alan olan Doğu Karadeniz Bölgesi'nin korunması, tanıtılması ve geliştirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Turizmin çeşitlendirilmesi, yayla turizmi, agroekoturizm, Uzungöl.

GİRİŞ

Dünyada meydana gelen ekonomik, siyasal, teknolojik değişimler ve gelişmeler turizmde, turistik tüketim anlayışı ve kalıplarında önemli dönüşümler sağlamıştır. Turizmde tüketim kalıplarında oluşan bu değişim ve gelişmeler, lüks turizm hareketlerine katılımı gitgide azaltmış, bir nevi doyum noktasına gelen alışılmış turizm merkezlerinden yavaş yavaş uzaklaşma yönünde bir eğilimin gerçekleşmesini sağlamıştır.

1960'lı yılların ortalarından itibaren dünyada ekonomi ve teknoloji alanındaki gelişmeler eleştirel bir gözle incelenmeye başlamıştır. Bu yıllarda bahsedilen gelişmelere paralel olarak doğal çevrede meydana gelen değişimler, bu konularda hassas olan kişi ve grupları harekete geçirmiş ve ülkeleri yöneten iktidarların, çevrenin ve doğanın tahrip edilmemesi konusunda dikkatleri çekilmiştir. Böyle bir hareketin sonrasında, çevreye zarar vermeyen endüstriyel gelişme ve büyüme arayışları, baskı grupları, özellikle çevrecilerin eylemleriyle kamuoyuna mal edilmeye çalışılmıştır. Böyle bir düşünce tarzı, turizmde de gerçekleşmiş ve var olan "saldırgan turizm" çeşidinin yerine geçebilecek alternatif turizm arayışlarına gidilmiştir. Bu arayışların sonucunda turizmde sürdürülebilirlik anlayışı ortaya çıkmıştır.

Genel bir tanımlama yapmak gerekirse; "sürdürülebilir turizm, turistlerin ve yerel halkın gereksinimlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinden ödün verilmeden karşılanmasıdır". Sürdürülebilir turizm, çevre değerleri, toplum ve kültürün gelişen turizmin kurbanı değil, bu gelişmelerden faydalananlar olarak yürütüldüğü ve yönetildiği bir üretim biçimidir (Kahraman ve Türkay 2004). Bu anlayışın esası; turizme kaynak oluşturan bölgesel veya yerel, kültürel ve doğal değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliklerinin devam ettirilmesinin sağlanmasıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın, çevresel değerler üzerinde olumsuz bir etkiye sebebiyet vermeden, ekonomik kalkınmanın devamının sağlanmasını göz önünde tutarak, sürdürülebilir turizm; turizm sektörünü besleyen doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz şartlarda etkilemeden, turizm potansiyelinin ve turizm ürünlerinin kalitesinin artırılması olarak tanımlanabilir (Akış 1999).

Doğu Karadeniz bölgesi bazı ürünlerde tarımsal üretim bakımından başı çekmektedir. Aynı zamanda bölgenin değişik ekolojisi ve endemik bitkileri açısından da çok değerlidir. Agroekoturizm sürdürülebilirliğin sağlanması için tarımsal üretimi ve ekolojik potansiyeli araç edinerek alternatif turizm faaliyetini içermektedir. Bu çalışma ile Doğu Karadeniz bölgesinin tarımsal durumu, ekolojik yapısı ve turizm potansiyeli açısından son derece önemli bir

konumda olması nedeniyle bu değerlerin ortaya çıkması ve daha iyi tanınmasına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

BÖLGENİN TARIMSAL YAPISI

Doğu Karadeniz Bölgesi alan olarak Türkiye'nin % 4,7 lik, nüfus olarak % 4,8 lik bir kısmını içerir. Bu bölge Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan ılıman iklime sahip, engebeli arazi yapısı, mikroklima özellikleri ile dikkati çekmektedir. Bu özelliği ile bahçe bitkileri yetiştiriciliği açısından son derece uygun bir iklime sahiptir. Bu iklimin tipik bitkisi fındık olup bölge iklimine fındık iklimi de denilmektedir (Özbek 1978). Bölgenin doğusunda Rize bulunmakta ve çay hakim bitki konumuna gelmektedir. Bölgede fındık ve çay başta olmak üzere kivi, elma, armut, erik, kiraz, vişne, dut, incir, yenidünya, zeytin, nar, trabzonhurma, karayemiş, kocayemiş, maviyemiş, turnayemişi, ahududu, böğürtlen, çilek, gibi pek çok meyve türünün yanı sıra yaprak lahanası, taze fasulye, marul, biber, domates, patlıcan, maydanoz, bezelye, patates, tatlı mısır, nane, roka gibi pek çok sebze türleri yetişmektedir. Tarımsal faaliyetler içerisinde zootekni içerisinde arıcılık ön plana çıkmakta olup büyük ve küçükbaş hayvancılık aile işletmeleri şeklinde yapılmaktadır.

Bölgenin ortalama sıcaklığı 11-17 °C olmakla birlikte sıcaklık sıfır derecenin altına nadir düşmekte ve yaz aylarında sıcaklık 30-32 °C lere kadar çıkabilmektedir. Bölgenin yıllık yağış toplamı ise 800-1800 mm arasında olup yağış bütün aylara dağılmış durumdadır.

Arazi kullanımı ise iklimsel faktörler ve arazi yapısına göre değişmekle birlikte alanlar daha ziyade bahçe tarımına ayrılmış olup küçük ve parçalı bir yapı arz etmektedir. Arazi eğimi ve toprak derinliğine bağlı olarak modern tarım tekniklerinin uygulanması zaman zaman kısıtlanmaktadır. Bölge toprakları killi-tınlı veya tınlı özellikte olup toprak pH sı genellikle hafif asitik veya asitik karakterdedir.

Bölgenin ürün deseninde yer alan en önemli türler fındık ve çay olup bunu diğer meyve türleri takip etmektedir. Meyvecilik bakımından en zengin iller sırasıyla Ordu, Giresun ve Trabzon'dur. Sebze üretim alanı ve miktarı bakımından ise Giresun ilk sırada yer almaktadır. Bölgenin meyve üretim miktarı 1,15 milyon ton, sebze üretimi ise 95 bin ton dur. Bölgede yumuşak çekirdekli, sert çekirdekli, sert kabuklu, üzüksü meyveler ve hatta subtropik meyve türleri dahi yetişmektedir. Türkiye fındık üretiminin yaklaşık %65' ini Doğu Karadeniz Bölgesi karşılamaktadır. Sebze üretiminde ise lahanası grubu sebzeler ile taze fa-

sulye başta olmak üzere birçok sebze türünün yetiştiriciliği yapılmaktadır (Şekeroğlu vd. 2006).

EKOLOJİK YAPI

Doğu Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin en görkemli doğa alanlarından biridir. Aynı zamanda zengin biyolojik çeşitliliği, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ile ülkemizin önemli turizm alanları arasındadır. Bölgede yeşil ve mavinin her tonuna rastlamak mümkündür. Son yıllarda giderek artan küresel ısınma sonucu, Türkiye'de turizmin daha serin iklime sahip Karadeniz Bölgesine kayacağı açıktır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz'in eşsiz biyolojik zenginliğinden yararlanarak, yörenin eko-turizm potansiyelinin öne çıkarılması gerekmektedir. Bu şekilde, hem yöre halkının, hemde bölgenin ekonomik durumunda bir iyileşme olabilecektir.

Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin üç büyük flora alanından biri olan Euro-Siberian (Avrupa-Sibirya) flora alanında yer almaktadır. Euro-Siberian flora alanı, Kafkasya'nın büyük bir bölümü ile Kırım ve Dobrudja dağlarında egemen olan

Euxin adı verilen provensin bir devamı niteliğindedir. Bu alan ülkemizde batıda Istanca dağlarının nemli kuzey yamaçlarından başlamakta, tüm Karadeniz'i kapsayarak, doğuda Gürcistan ve Kafkaslar üzerinden Sibirya'ya değin uzanmaktadır. Bu alanın, Ordu ili Melet havzasından doğuya doğru olan Giresun, Trabzon, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerini içeren kesimine, gür bitki örtüsü anlamına gelen Colchis ya da kolşik flora adı verilmektedir (Anşin 1980). Karadeniz Bölgesi'nde birçok önemli bitki alanı, milli park ve tabiatı koruma alanı bulunmaktadır. Bunlardan önemlileri şunlardır

Çoruh Vadisi

Dünyanın en zengin biyolojik bölgelerinden biri olan Kafkasya Ekolojik Bölgesi'nin batı ucunda yer alan Çoruh Vadisi, çok fazla sayıda nadir ve endemik türün görüldüğü önemli bir doğa alanıdır. İnsanların hâlâ geleneksel bir hayat sürdürdükleri bölgede kayalık derin vadiler, tepelerdeki küçük düzlükler ve yüksek dağ zirveleri yalnızca bu coğrafyada görülen bitkilerin ve hayvanların yanı sıra çok çeşitli canlı türlerine de elverişli yaşam alanı sağlar.

Geniş lav ve tüf kayalar gibi çoğunlukla volkanik kaynaklı olan jeolojik yapısı, yüksek dağ gölleri (İspir, Tortum), kızıl peribacaları (Narman), kahverengi,

sarı, kırmızı renkteki kaya ve toprak parçalarıyla (Yusufeli) şaşırtıcı manzaralar oluşturur.

Yüksekliğin ani değişiklikler gösterdiği havzada, 3000 metreleri aşan dağ zirvelerinden akıp gelen dereler, 15 km'lik mesafe içerisinde alçak vadi tabanına (İspir'de 450 m olan vadi tabanı rakımı, Gürcistan sınırında 75 metreye kadar düşer) ulaşarak dünyanın debisi en yüksek nehirlerinden birini oluşturur. Yıllık ortalama yağış miktarının, nehrin akış yönünde arttığı Çoruh Vadisi'nde iklim Karadeniz'e yaklaşıldıkça giderek ılımanlaşır ve yarı-kurak iklim yerini yarı-nemli bir iklime bırakır. Vadide (Yusufeli) zeytin bahçeleri ve nar ağaçları görülmeye başlar. Nehir boyunca mutedil olan iklim değişimleri karın hiç eksik olmadığı dağ zirvelerindeki göllere doğru ise daha sert bir şekilde yaşanır. Karadeniz, Akdeniz ve çoğunlukla da İç Anadolu bölgelerinin özelliklerini gösteren vadi iklimindeki bu farklılıklar, olağanüstü zenginlikteki bir flora ve faunanın gelişmesine olanak sağlar.

Çoruh Vadisi, Türkiye'nin en görkemli doğa alanlarından biridir. Zengin biyolojik çeşitliliği Türkiye ve dünyada eşsizdir. Çoruh Vadisi, Türkiye'deki 122 Önemli Bitki Alanından (ÖBA) biridir. Yaklaşık 750 takson içeren ÖBA florasında bazı familyalar oldukça yüksek oranlarda temsil edilir: Compositae 77 takson; Leguminosae 70 takson ve Labiatae 65 takson. Bölgede aralarında ender peygamber çiçekleri (*Centaurea*), geven (*Astragalus*), çan çiçeği (*Campanula*), fare kulağı (*Cerastium*), gelin parmağı (*Sempervivum*), akçaağaç (*Acer*) ve süsen (*Iris*) türleri dahil, 100'den fazla endemik ya da başka bölgelerde az görülen türün bulunduğu bilinmektedir. Alanın ülke çapında nadir çok fazla takson içermesi, tek bir nehir vadisinde pek rastlanmayan bir durumdur.

Fırtına Vadisi ve Kaçkar Dağları

Fırtına Vadisi, Fırtına Deresi'nin, Karadeniz kıyı çizgisinden başlayıp iç kısımlara doğru birden çok kola ayrılarak (Durak, Hemşin, Hala, Polovit, Elevit ve Tunca dereleri) Kaçkar Dağları'nın kuzey yamaçlarına kadar uzanmasıyla oluşur. Vadide yıllık ortalama yağış miktarı 2000 mm'nin üzerindedir ve yüksek kesimleri sürekli sis altındadır. Alüviyal akarsu ormanları (kızılağaç), geniş yapraklı ılıman ormanlar (doğu kayını), iğne yapraklı doğu ladini ormanları, yapraklı ve karışık ormanlar, geniş alpin çayırliklar ve kayalık habitatlar, nadir şimşir ormanları gibi Doğu Karadeniz'e özgü bütün habitatları burada bulmak mümkündür. Bu değerlerinden ötürü, Fırtına Vadisi ormanları, WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) tarafından Avrupa'da acil korunması gereken 100 ormandan biri olarak ilan edilmiştir.

Fırtına Vadisi, Kaçkar Dağları ile birlikte 537 odunsu bitki, 136 kuş, 30 memeli, 21 sürüngen ve 116 endemik bitki türüne ev sahipliği yapar. Fırtına, Hemşin ve Çağlayan dereleri, her yıl Karadeniz'den iç kısımlara göç ederek yumurtadan çıktıkları yere yumurtlayan deniz balıklarının da yuvasıdır. Doğu Karadeniz Dağları ÖBA'sı içinde Fırtına Vadisi, çeşitli vejetasyon tipleri ve flora zenginliğiyle diğer vadilerden belirgin bir farklılık sergiler. Doğu Karadeniz Bölgesi için yapılan flora çalışmalarının en kapsamlılarından biri olan Rize Florası adlı çalışmada, Fırtına Vadisi'nin Rize ili bitki taksonu sayısının yarısından fazlasını barındırmaktadır. Buna göre Kaçkar Dağları, özellikle milli park ve yakın çevresi, Doğu Karadeniz'deki endemik taksonların %30'una tek başına ev sahipliği yapmaktadır. Alanda orman, nemli dere, sucul ve sulak alan, subalpin ve alpin olmak üzere 4 vejetasyon tipi vardır.

Fırtına Vadisi'nde bulunan şimşir ormanları, bu türün en dikkat çekici topluluklarını oluşturmaktadır. Ağaçların çaplarının 8-32 cm arasında değişmesi ve boylarının yer yer 8-10 m'ye kadar ulaşmasıyla anıt özelliği kazanmaktadır. Bu ormanlar, Fırtına Vadisi'nin en önemli biyolojik kaynak değerlerinden biri olmakla kalmayıp, olağanüstü güzellikleriyle estetik kaynak değerlerinin de başında gelmektedir. Alanın içerisinde ve hemen dışında çeşitli mevkilerde bulunan şimşir (*Buxus sempervirens*) ormanları dere kenarlarında görülse de, yamaç alanlarda da büyük parçalar halinde bulunabilmektedir. Bu orman parçalarının yaygın olarak bulunduğu yerler, 900-1300 m arasında Çamlıhemşin-Meydan yolu üzerinde, Şimşirlik mevkiinde, Kito ormanlarıyla Palovit Vadisi içinde bulunmaktadır. Şimşir ormanları içerisinde bulunan diğer tipik bitkiler arasında *Ilex colchica*, *Hedera colchica*, *Rubus spp.*, *Oxalis spp.*, *Trifolium spp.* ve bazı mantarlarla yoğun kara yosunları sayılabilir.

Vadide bulunan Doğal Yaşlı Ormanlar yalnızca orman ağaçlarından ibaret değildir. Bu ormanlar doğallık ve yaşlılığı yansıtan özelliklerin, ekosistem sağlığının ve biyolojik çeşitliliğin en mükemmel şekilde korunduğu yerler olarak bilinmektedir. Epifitik bitkilerin çokluğuyla dikkat çeken bu ormanlar, tehlike altındaki türlerin de %13 kadarını içermektedir. Fırtına Vadisi ve Palovit Vadisi, içerdikleri doğal yaşlı ormanlarla, hem bölgenin, hem de ülkenin en bozulmamış birkaç orman ekosistemi arasında değerlendirilebilir. Fırtına Vadisi içerisinde yaklaşık 4603 hektar doğal yaşlı orman bulunmaktadır.

Karçal Dağları

Karçal Dağları Önemli Bitki Alanı (ÖBA) Doğu Karadeniz Dağları'nın doğu ucunda, Gürcistan sınırına yakın küçük bir dağ silsilesidir. Büyük ölçüde volkanik kayalardan oluşan Karçal Dağları'nın yüksekliği 3.428 m'yi bulur. ÖBA ço-

ğunlukla bozulmadan kalmış geniş ve iğne yapraklı orman, çalı, alpin mera, sarp kayalık ve zirve bitki topluluktan içerir. Florası çok ayrıntılı incelenmemiş olmasına karşın, Karçal Dağları'nda ülke çapında nadir en az 61 taksonun yetiştiği bilinmektedir. ÖBA'nın büyük bir kısmında orman bitki örtüsü (kapalılık oranı yaklaşık %100) hakimdir. Biraz daha alçak kesimlerde (400-1.000 m) yaprağını döken karışık ormanlar ağırlıktadır: Odunsu bitkiler bakımından olağanüstü zengin bu orman bitki örtüsünde akçaağaç (*Acer cappadocicum* var. *cappadocicum* ve *Acer trautvetteri*), adi gürgen (*Carpinus betulus*), kestane (*Castanea sativa*), fındık (*Corylus avellana*), karayemiş (*Laurocerasus officinalis*), komar (*Rhododendron ponticum*), sapsız meşe (*Quercus petraea*) ve Kafkas ıhlamuru (*Tilia rubra* ssp. *caucasica*) saf ya da karışık topluluklar halinde yer alır.

1.000-2.000 m arasında Doğu Karadeniz göknarı (*Abies nordmanniana* ssp. *nordmanniana*), adi gürgen (*Carpinus betulus*), doğu kayını (*Fagus orientalis*), doğu ladini (*Picea orientalis*), sarıçam (*Pinus sylvestris*), geniş yapraklı ıhlamur (*Tilia platyphyllos*) ve dağ karaağacı (*Ulmus glabra*) gibi odunsu türlerin baskın olduğu geniş ormanlar yer alır. Nemli orman toplulukları alt florasında ise *Rhododendron smimovii*, *Rhododendron ungemii* ve *Vaccinium arctostaphylos* gibi Ericaceae familyasına ait türler ağırlıktadır.

Ağaç sınırı yakınlarında (2.200-2.500 m) boylu çalı topluluktan yer alır. Bu bitki örtüsü *Betula medwediewii*, *Quercus pontica*, *Rhododendron luteum*, *Rhododendron ungemii* ve *Vaccinium arctostaphylos* gibi lokal bitki türleri bakımından zengindir. Karçal Dağları'nda şimdiye kadar Türkiye'ye endemik yaklaşık 25 takson kaydedilmiştir. Gürcistan sınırına bu kadar yakın olmasına karşın ÖBA'nın oldukça yüksek oranda endemik bitki içermesi ilginçtir. Buna ek olarak alanda ülke çapında nadir yaklaşık 61 taksonun bulunduğu da bilinmektedir.

Rize-İkizdere

Rize ilinde toplam 1430 takson bulunmaktadır. Bunlardan 110 tanesi endemik bitkidir. Rize yöresi için endemik taksonlardan bazıları şunlardır: *Astragalus ovatus*, *Campanula betulifolia*, *Campanula tridentata*, *Centaurea urvillii*, *Cirsium pseudopersonata*, *Cirsium trachylepis*, *Cyclamen parviflorum*, *Dianthus carmelitarum*, *Geranium ibericum* subsp. *jubatum*, *Lamium ponticum*, *Lonicera caucasica* subsp. *orientalis*. Rize-İkizdere yöresi Türkiye'nin önemli bitki alanlarından birisi olarak belirlenmiştir. Ayrıca Rize-İkizdere yöreleri Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)'nce dünyada korunması gereken 200 habitattan birisi olarak belirlenmiştir. İkizdere ve Anzerin içe dönük güney yamaçları, Türkiye'nin Euro-

Siberian, Mediterranean ve Irano-Turanian olarak bilinen üç flora alanına ilişkin bitkilerin bir arada yayıldığı ender habitatlardan biridir. Rize ve İkizdere çevresi Anzer balı ile ünlüdür. Bu balın kaynağı olan yüzlerce bitkiden oluşan doğal floristik yapıdır (Anşin 1980).

Trabzon-Altındere Vadisi Milli Parkı

Doğu Karadeniz Bölgesinde, Trabzon ili Maçka ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Milli Parkın ana özelliğini Sümela Manastırı ile Altındere Vadisinin bitki zenginliği ve jeomorfolojik yapısı teşkil etmektedir. Milli Park, flora açısından çok zenginlik içermekte olup yörenin hakim bitki örtüsünü doğu ladini oluşturur. Sahada ayrıca yapraklı ve ibrelî ağaçlardan göknar, sarıçam, kestane, meşe, ıhlamur, gürgen, söğüt, karaçam, ormangülü, Kafkas hanımeliinden meydana gelen zengin bir bitki örtüsü çeşitliliği görülmeye değer doğal ortamın yaban hayatı için sunduğu yaşam şartları geyik, karaca, çengel boynuzlu yaban keçisi, yabani domuz, ayı, kurt, çakal, tilki, yaban kedisi gibi türlerin yaşamasına ve çoğalmasına olanak sağlamıştır.

Hatila Vadisi Millî Parkı

Artvin merkez ilçe sınırları içerisinde Hatila Vadisindeki Hatila Deresi ve birçok yan derelerini içerir. Yamaçların gerek fiziksel parçalanma ve kütle hareketleri gerekse yan dere ve heyelanlarla işlenmesi sonucu vadide çok haşın bir topografya ortaya çıkmıştır. Bu topografya, vadinin orta kesimlerinde kanyon ve boğaz oluşumunu sağlamıştır. Vadinin orta ve yukarı ağzında çok zengin ve yoğun olan vejetatif örtü; bünyesinde çok çeşitli bitki türlerini barındırmaktadır. Bu türler içerisinde dikkati çeken belirgin özellik, bitki örtüsünün genel olarak Akdeniz iklim karakterini yansıtmasıdır. Dolayısıyla buradaki bitki örtüsü relikt bir özellik gösterir. Ayrıca bitki türleri içerisinde endemik karakterde olanlar da vardır. Bu türlerin sayısı 500'ü geçmektedir. Hatila Vadisi, zengin bir fauna da içermektedir. Bu fauna içerisinde en çok rastlanan türler; ayı, domuz, tilki, porsuk, yaban keçisi, sansar, atmaca, kartal, çakal, dağ horozu, Hopa enge reği ve alabalıktır.

Hatila Vadisinin gerek ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ve gerekse özgün bitki toplulukları yöreye Türkiye'de ender rastlanan bir alan özelliğini vermektedir. Ayrıca bu doğal öğelerin birleşimi sonucu eşsiz peyzaj güzellikleri ortaya çıkmakta ve bu durum da zengin rekreasyonel potansiyel oluşturmaktadır.

Karagöl-Sahara Milli Parkı

Artvin ili, Şavşat ilçesi sınırları içerisinde bulunan Karagöl-Sahara Milli Parkı iki ayrı sahadan oluşmaktadır. Bunlar Karagöl ve Sahara Yaylaları'dır. Karagöl ve çevresi yer yer vadilerle yarılmıştır. Bu yarılmalar yörede heyelan ve kütle hareketlerinin aktif olmasına neden olmuştur. Karagöl, rotasyonel olarak kayan kütlelerin gerisindeki çanakta biriken suların meydana getirdiği bir heyelan gölüdür. Göl çevresi ladin ve çamların meydana getirdiği yoğun ormanlarla kaplıdır. Bu doğal öğelerin ördüğü Karagöl, ender manzara güzelliklerine sahiptir. Ayrıca gölün kuzeydoğusundaki Bagat mevkii ve çevresinde çim kayağı pisti niteliğine sahip alanlar mevcuttur.

Sahara Yaylası: Yörenin genel olarak örtü bazaltlarından meydana gelen bir jeolojik yapısı vardır. Örtü bazaltlarının sıyrıldığı yerlerde Tersiyer arazisi ortaya çıkar. Orman örtüsü ladin ve göknarlardan meydana gelmiştir. Alt zonlarda sarıçam da bulunmaktadır. Ayrıca Antropojen step karakterindeki alanlar da bu kesimde geniş yer kaplamaktadır.

Gorgit-Efeler Tabiatı Koruma Alanları

Doğal yaşlı ormanı, her biri anıt olma özelliğine sahip ağaçları bünyesinde barındıran ve dünya doğal koruma kriterlerinden son derece önemli parametre olan Doğal Eski Ormanlardandır. 3200 mm. Yıllık yağış ve sürekli bağıl nemin egemenliği altında derin vadiler boyunca yükselen bakir bitki örtüsü ile bir Yağmur Ormanı Ekosistemidir.

Çamburnu Tabiatı Koruma Alanı

Doğu Karadeniz bölgesinde, Hopa ilçesi sınırları içerisinde. Sarıçamın (*Pinus silvestris ssp.koçhiana*) sahile inebildiği nadir yerlerden biridir. Bu özelliği ile Çamburnu sarıçamı relik karakter göstermektedir. Ayrıca kuzeyden Karadeniz üzerinden gelen göçmen kuşların Doğu Karadeniz sıradağlarına ulaştığı ilk noktada bulunması da yörenin önemini artırmaktadır.

BÖLGENİN TURİZM POTANSİYELİ

Giresun ili

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Giresun bir yarımada üzerine kurulmuştur. Giresun, Anadolu'nun kuzeydoğusunda, yeşille mavinin kucaklaştığı Karadeniz'in inci kentlerinden birisidir. Doğal ve tarihi değerler açısından turizme oldukça elverişli bulunan Giresun'un bakir ormanları, yaylaları ve akarsuları ilgi çekicidir.

Zengin bitki örtüsü, çağlayanlarla son derece temiz havası olan dağ ve yaylalarımızda günübirlik kamp kurma, doğa yürüyüşleri, dağcılık, tırmanma, at ve bisiklet sporu konularında yararlanmak mümkündür.

Yaylalarımızda atlı doğa yürüyüşleri, patika yürüyüşü, seyirlik, dağ bisikleti, motorsiklet kros, çim kayağı (Bektaş Yaylasında rakım yüksekliği sebebiyle ağaç yoktur, çim kayağına uygundur.) yapılabilecek doğa sporlarından. Giresun'da Kümbet, Bektaş ve Kulakkaya Yaylaları Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir.

Giresun'da Yapılabilecek Aktiviteler ve Yerleri

Su Sporları(Kano): Aksu Deresi, Yağlıdere Irmağı, Harşit Çayı ve Pazarsuyu Dereleri de rafting ve kano sporu için uygun parkurlardır.

Sportif Olta Balıkçılığı: Karadeniz'de 120 km. kıyısı bulunan Giresun balıkçılık yönünden önemli illerimizden biridir. Deniz kıyısında merkez ilçe ile birlikte sekiz ilçe merkezi bulunmaktadır. Buralarda yaşayan binlerce aile geçimini denizden sağlamaktadır.

Dağ-Doğa Yürüyüşü: En önemli parkurlar; Eğribel- Çoban Bağırta, Turna Ovası- Kümbet, Eğribel- Avşar Ovası, Sağrak Gölü, Kırklar Tepesi-Karagöl Tepesi-Aygır Gölü-Elmalı Obası. Yürüyüş parkurları rakımı 2250 m. üzerindedir.

Yayla Turizmi: Kümbet Yaylası, Bektaş Yaylası ve Şenlikleri, Yavuz Kemal Beldesi (Kulakkaya Yaylası), Melikli Obası Yaylası, Tamdere Yaylası, Tamzara Yaylası, Kulakkaya Yaylası, Sis Dağı Yaylası, Paşakonağı Yaylası, Çakrak Yaylası, Anastos Yaylası, Dokuzgöz Yaylası,

Yamaç Paraşütü: Alucra ve Şebinkarahisar ilçelerinin arazi yapıları uygun olduğu için bu bölgelerimiz yamaç paraşütü gerçekleştirilebilecek parkurlardır

Oto Jeep Safari: Giresun-Batlama İnişdibi-Fidanlık-Yavuzkemal-Bektaş-Camili-Pınarlar-Uzundere-Kümbet-Kotana-Dereli-Giresun parkuru ilimizde turizm yolu olarak planlanan yaklaşık 120 km. toprak stabilize ve asfalt kaplama jeep safari için uygun bir güzergahtır.

Kaplıcalar: Giresun doğal maden suları ile de ünlüdür. İnişdibi Maden Suyu, Freşa Maden Suyu, Çaldağ Maden Suyu; Batlama Deresi üzerindedir. Pınarlar Maden Suyu, Şebinkarahisar yolu üzerinde Kulakkaya yol ayrımında bulunmaktadır.

Kıyı Turizmi: Giresun kentinin doğu ve batısındaki sahiller kilometrelerce uzayıp giden doğal plajlar durumundadır. Kent merkezine yaklaşık 5 km. uzaklıkta

yer alan, Belediye ve Jandarma plajları Giresun'un başlıca plajlarıdır. Giresun'da kamping yapılacak plajlar Bulancak Belediye plajı, Keşap Düzköy Belediye plajı, Tirebolu plajı'dır. Ayrıca yaz aylarında Giresun Adası ile Giresun Limanı arasında belli zamanlarda "Mavi Tur" düzenlenmektedir.

Keşap Şahinkayası: Giresun İli, Keşap İlçesi, Karabulduk Beldesine bağlı Armutdüzü Köyü sınırları içerisinde bulunan Şahin Kayalığı adıyla bilinen ve üzerinde biten ağaç ve bitkilerinde oluşuyla doğal Türkiye Haritasının bulunduğu kayalık dik ve sarp bir kayalık şeklindedir. Şahin Kayası olarak adlandırılan bu kayalığın tam ortasında ağaç ve bitkilerin yardımıyla oluşmuş bir Türkiye Haritası bulunmaktadır. Bu haritanın tam ortasında Ankara'nın yerine denk gelecek şekilde büyük bir mağara bulunmaktadır. Tamamen tesadüfen oluştuğu anlaşılan ve Türkiye haritası ölçülerine birebir uyan bu kayalık alan 1. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Trabzon ili

Ülkenin, yüzölçümü oldukça küçük illerden biri olan Trabzon, akarsu vadileri ile derin biçimde yarılmış dağlık ve engebeli alanlardan oluşur. Doğu Karadeniz sıradağlarına bağlı kıyı dağlarının yüksek kesimlerinden Karadeniz kıyısına kadar uzanan Trabzon ilinin doğal bitki örtüsü, doğu ve batı da komşusu olan iller gibi çok zengindir. Kıyıda hemen yer yer duvarı andıran biçimde yükselen, doğu-batı doğrultusundaki bu dağlar, güneyle gidildikçe yumuşak bir eğimle daha da yükseldikten sonra, il sınırları başında Çoruh ve Harşit yarma vadilerine doğru oldukça dik yamaçlarla alçalır.

Trabzon'un önemli bir tarih kenti olduğu ve buna paralel olarak çok sayıda kültür varlığını bünyesinde barındırdığı kuşkusuzdur. Bu özelliği Trabzon'u bölge illeri arasında ayrıcalıklı kılmaktadır. İl dahilinde kentsel, doğal, arkeolojik sit alanı olmak üzere toplam 25 adet sit alanı bulunmaktadır. Kent dahilinde toplam 983 adet tescilli taşınmaz kültür varlığı mevcuttur. Bunlar arasında Sumela Manastırı başta olmak üzere Ayasofya Müzesi, Kızlar Manastırı, Kuştu ve Vazeleon Manastırı gibi Bizans dönemi yapılarının yanında Gülbaharhatun Camii, İskenderpaşa Camii, Cephanelik, Trabzon Müzesi ve Atatürk Köşkü gibi Osmanlı dönemi eserleri başlıcalarıdır. Trabzon turizminin önemli bir ayağını oluşturan kültür turizmi sayesinde kente önemli bir turist girdisi sağlanmaktadır.

Trabzon'da Yapılabilecek Aktiviteler ve Yerleri

Atlı Doğa Turizmi: Dağcılık Parkurları: Uzungöl-Demirkapı-Karakaya (Çaykara)

Jeep Safari: Akçaabat-Düzköy- Kayabaşı Yaylası-Lişer Yaylası-Şolma Turizm Merkezi Maçka, Trabzon-Araklı-Dağbaşı-Aydıntepe yer altı şehri-Demirkapı Gölleri-Uzungöl-Çaykara-Of-Trabzon

Yamaç Paraşütü: Uzungöl-Karastel Tepesi/Uzungöl-Karaçımah Tepesi/Akçaabat Karadağ Hıdırnebi (Yaylakent) Önünden/Düzköy ilçesi Çalköy Beldesi Doğankaya Çayırbağı.

Dağ-Doğa Yürüyüşü: Maçka-Ocaklı-Kulindağı Yaylası-Figanoy Yaylası-Lişer Yaylası Lişer Yaylası-Kayabaşı Yaylası-Haçka Yaylası-Düzköy İlçesi Çaykara Uzungöl Beldesi-Karastel Yaylası-Şekersu Yaylası Maçka İlçesi Altındere Vadisi - Sumela Cami Boğazı-Çakırgöl Çakırgöl Zigana Geçidi-Hamsiköy (Eski Tarihi Yol) Maçka İlçesi

Kano Sporu: Araklı Karadere Başlangıç, Tilki Beli Bitiş, Araklı

Yayla Turizmi: Sisdağı Yaylası, Sazalan Yaylası, Kadırğa Yaylası, Karadağ Yaylası, Trabzon-Tonya-Armutlu-Gümüşhane-Kürtün-Erikbeli Yaylası, Araklı-Pazarcık Yaylası, Düzköy (Haçka Obası) Yaylası, Hıdırnebi ve Kuruçam Yaylaları, Araklı-Yeşilyurt-Yılantaş Yaylası, Çakırgöl Yaylası, Çatma Obası Yaylası, Harmantepe Yaylası, Kulindağı Yaylası, Lapazan Yaylası, Maçka-Kiraz Yaylası, Maçka-Mavura Yaylası, Sultanmurat Yaylası, Uzungöl Çevre Koruma Alanı

Camiler: Trabzon İskenderpaşa camii, Vakfikebir merkez eski camii, ...

Manastırlar: Meryem Ana (Sumela) Manastırı, Vezaalon (Yahya) Manastırı, Kuştu - Hızır İlyas Manastırı (Gregorius Peristera), Kaymaklı Manastırı, Kızlar (Panagia Theokephastros) Manastırı, Kızlar Manastırı(Panagia Keramesta)

Karavan Turizmi: Trabzon sahil şeridinde yer alan Beşikdüzü, Akçaabat, Araklı, Çamburnu, Sera Gölü gibi yerleşimlerde ve Uzungöl, Hıdırnebi Yaylası, Kayabaşı Yaylası, Hamsiköy gibi yüksek plato yerleşimlerinde karavan turizmi yapılabilecek imkanlar mevcuttur. Yol standartlarının yükseltilmesi karavan turizminin gelişmesinde önemli bir ivme olacaktır.

Rize ili

Türkiye'de kısa bir geçmişe sahip olmasına rağmen, en çok rağbet gören doğa etkinliklerinden biri olan trekking-doğa yürüyüşü için Rize Türkiye'deki en önemli merkezlerden biri konumundadır. Dinlenmek, spor yapmak, fotoğraf çekmek, kuş gözlemciliği ve botanik gibi bir çok ilgi alanını tek etkinliğin içinde yapabileceğiniz trekking için Rize, köy ve yaylaları ile çok çeşitli alternatifler sunmaktadır.

Ardeşen'e yaklaşık 2 km mesafede bulunan Fırtına Deresi, akarsu turizmi (kano-rafting) açısından elverişli konuma sahiptir. Fırtına Deresi, debisi en yüksek ve hızla akan bir dere olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle yerli ve yabancı sporcular, bu dereyi özellikle tercih etmektedir.

Fırtına Deresi'nden başka rafting yapılan diğer dereler ise, Taşlıdere ve İkizdere (İyidere)'dir. Bu akarsularımız da ulusal rafting gösterileri ve 2004 yılı ulusal rafting şampiyonası gerçekleştirilmiştir. Bu derelere kanoculuk için de gerekli debi ve rejim miktarı yeterlidir. Bu akarsular dışında küçük büyük birçok dere mevcuttur.

Rize 'de Yapılabilecek Aktiviteler ve Yerleri

Doğa Yürüyüşü:

Çamlıhemşin - Zil Kale – Çat – Elevit – Karmık - Çoğun Gölü - Karmık Aşığı - Apıvanak – Palovit – Ketençur - Tatar Dağı - Karmukareç Gölü – Amlakit – Samistal – Hazındağ – Pokut – Çamlıhemşin.

Çamlıhemşin – Ayder - Aşağı Kavron - Yukarı Kavron - Çengovit Gölü - Karadeniz Gölü - Naletleme Geçiti – Döbe – Olgunlar – Haistav – Dilberyüzü - Atsız Gölü - Deniz Gölü - Kaçkar Zirvesi – Yusufeli - Barhal

Çamlıhemşin – Çat – Elevit – Trovit - Garmık Aşığı - Apıvanak Aşığı – Derebaşı Gölü - Mezovit Gölü - Çarşak Geçidi - Büyük Göl - Küçük Göl - Karadeniz Gölü - Y.Çeymakçur - A.Çeymakçur – Ayder - Çamlıhemşin.

Çamlıhemşin – Çat – Elevit – Trovit – Garmık – Hacevanak - Yıldızlı Göl - Çapuk Boğazı - Baş Yayla - Çiçekli Yayla – Çat – Çamlıhemşin - Ballıköy (Anzer)

Dağcılık: Rize ilinin güney sınırını teşkil eden Doğu Karadeniz Dağları'nın önemli zirvelerinden Kaçkar Dağı (3937 m), Verçenik Dağı (3711 m), Bulut Dağı (3562 m), ve Altıparmak Dağı (3492 m) dağcılık için önemli alanlardır.

Rafting: İkizdere (İyidere) ve Fırtına Deresi'ndeki rafting Parkurlarının genel hatları şöyle sıralanabilir:

1. *Parkur (B3):* İkizdere İlçesi'nin Güneyce Beldesi'nden başlar. Uzunluğu yaklaşık 3 km olup, rapidler, 3-4 zorluk derecesine sahiptir.

2. *Parkur (B2):* İkizdere İlçesi'nin Hurmalık Köyü'nden başlar. Yaklaşık 7 km uzunluğa sahip olup ; rapidleri ise 3 dereceyi geçmemektedir.

3. *Parkur (B1):* Fırtına Deresi parkuru, Duygulu Köyü'nden başlar. Köyün 6,5 km sonrasında tamamlanır.Tarihi kemer köprüye girerken oluşan rapid, parkurun önemli bir noktasını oluşturmaktadır.

Jeep Safari: 1.Parkur: İkizdere – Çağrankaya – Çataldere – Kaptanpaşa - Çayeli parkuru.

2. *Parkur:* Pazar – Hemşin - Kito Yaylası – Zilkale – Çat - Elevit parkuru.

3. *Parkur:* Çamlıhemşin – Zilkale – Çat - Elevit parkuru.

4. *Parkur:* İkizdere – Anzer - Uzungöl parkuru.

5. *Parkur:* İkizdere – Anzer – İspir -Yusufeli parkuru.

Heliski (Helikopterle Kayak): Dünyanın en heyecanlı doğa sporlarından biri olarak gösterilen heliski, yakın zamana kadar İsviçre'nin Alplerinde, Himalayalar'da ve Kanada dağlarında yapılırken 2004 yılında ülkemizde ilk defa, Avrupalı kayak tutkunları için Kaçkar Dağları'na turlar düzenlenmeye başlandı. Rize'nin Çamlıhemşin İlçesi'ne bağlı Ayder Yaylası'nda konaklayan kayakçılar, özel eğitilmiş yabancı pilotların kontrolündeki helikopterle Kaçkar Dağları'nın sarp tepelerine çıkarılmakta ve zirvelerden dağların eteklerine doğru serbest stilde iniş gerçekleştirmektedir. Yalnızca profesyonel kayakçılar tarafından yapılabilen bu spor, özel ekipman ve ihtisas gerektirir. Her yıl Ocak-Nisan aylarında yapılan heliski için Ayder Yaylası'nın kış aylarında kapalı bulunan yolları açılmış olup; kışları faaliyet gösteremeyen konaklama tesislerinden bir kısmı, kışın da hizmet vermeye başlamıştır. Ayrıca daha önce 1 adet helikopterle yapılan heliksi için, 2007 yılında 4 adet helikopter kullanılmıştır.

Kuş Gözlemciliği: Kaçkar Dağları çok çeşitli kuş ve kelebek türüne ev sahipliği yapmaktadır. Yerli ve yabancı kuş gözlemcileri, özellikle "Dağ Horozunu" yaşam alanında gözlemlemek için Rize'ye gelmektedir. Ayrıca pek çok yırtıcı kuş, temmuz ve ağustos aylarında, doğu yönünden Rize'ye gelerek güneye, mart ayında ise, aynı güzergahı kullanarak Kafkas Dağları'na göç etmektedir. Bu göç yolu, yırtıcı kuşların Türkiye'de kullandıkları önemli göç yollarından biridir ve kuş gözlemciliği için eşsiz bir parkurdur. Bunun yanında bölgede yaşayan diğer kuş türlerini, kelebekleri gözlemlemek ve doğa fotoğrafçılığı için de bölgenin flora ve fauna yapısı oldukça zengindir.

Yamaç Paraşütü: İkizdere İlçesi'nin Anzer Yaylası ile Çamlıhemşin İlçesi'nin Pokut Yaylası yamaç paraşütü yapılabilecek doğal yapıya sahiptir. Rize'nin bir-

çok yaylasında bu potansiyel mevcut olmasına rağmen, en uygun yer Ballıköy (Anzer) yaylasıdır. Yamaç paraşütü için uygun başka bir parkur da Çamlıhemşin-Pokut-Hazındağ hattıdır.

Yayla Turizmi: Ayder Yaylası, Pokut, Sal, Hazındağ Yaylaları, Aşağı ve Yukarı Kavron Yaylaları, Anzer (Ballıköy) Yaylası, İkizdere Çağırankaya Yaylası, Elevit ve Palovit Yaylalarıdır.

Artvin İli

Artvin, ili ikiye bölen Çoruh nehri, dik yamaçlı uzun vadileri, 3900 m ye kadar yükselen birbiri ardına sıralanmış yüksek dağları, balta girmemiş doğal ormanları, yüksek dağların doruklarında krater gölleri, Karagülleri, yeşil yaylaları, fauna ve flora zenginliği, tarihi kilise, kale ve kemer köprüleri, geleneksel mimarisi, ve festivalleri ile çeşitli turizm değerlerini içinde barındıran otantik bir turizm beldesidir.

Kaçkar ve Karçal dağlarında yapılan dağ tırmanışları, bölgenin değişik yörelerinde doğal güzellikler içinde bulunan trekking parkurlarında yapılan doğa yürüyüşleri, Çoruh Nehri ve Barhal çayında yapılmakta olan rafting, katamara ve kano gibi akarsu sporları Artvin'in turizm çeşitliliğini zenginleştirmektedir. 4. Dünya Akarsu Sporları Şampiyonası 1993 yılında Çoruh nehrinde yapılmıştır.

Artvin 'de Yapılabilecek Aktiviteler ve Yerleri

Dağ ve Doğa Yürüyüşü: Kaçkar Sıradağları'nın en yüksek tepeleri Altıparmak, Kavran ve Verçenektir.

Yayla Turizmi: Kaçkar Turizm Merkezi, Kafkasör Turizm Merkezi, Mersivan Yaylası, Borçka – Karagöl, Şavşat – Karagöl, Sahara Yaylası, Bilbilan Yaylası, Arsiyan Yaylaları

Kamp ve Karavan Turizmi: Kemalpaşa Plajı ve çevresi, Kafkasör Orman İçi Dinlenme Yeri, Borçka Karagöl, Şavşat Karagöl, Hatila Vadisi, Sahara, Yusufeli Kaçkar Turizm Merkezi ve Yusufeli Çevreli Köyü.

Sportif Olta Balıkçılığı: Barhal Çayı, Hatila Deresi, Arhavi Ortacalar Deresi, Borçka Camii-Maçahel Deresi, yüksek kesimlerde yer alan halk arasında Karagöl olarak adlandırılan göllerde olta balıkçılığı yapılmaktadır.

Kuş Gözetleme: Hopa, Murgul, Borçka ve Artvin'in yüksek tepeleri kuş meraklıları için uygun gözetleme olanakları sunmaktadır.

Atlı Doğa Yürüyüşü: Başta Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli köyleri olmak üzere Karçal Dağlarının eteklerindeki yaylalarda ideal alanlar mevcuttur.

Bitki İnceleme: Kaçkar Dağları, flora ve faunasıyla bitki inceleme açısından önem taşımaktadır.

Korunan Alanlar (SİT) (Milli Parklar ve Tabiat Parkları): Balıklı-Maden Yaban Hayatı Koruma Sahası, Çamburnu Tabiatı Koruma Alanı, Hatila Vadisi Milli Parkı, Kafkasör Orman İçi Dinlenme Yeri, Maçahel Gorgit Tabiatı Koruma Alanı, Maçahel-Gorgit- Efeler Tabiatı Koruma Alanları, Sahara-Karagöl Milli Parkı

Ordu İli

Ordu ilinde de inanç turizmine yönelik olarak değerlendirilebilecek Yason kilisesi önem arz etmektedir. Yine Ordu'da Boztepe mesire yeri çok özel bir yer olup Ordu'nun doğal simgesidir. Boztepe Ordu'ya hakim durumdadır, zirveden bütün şehir ve etrafındaki dağlar, en uzak noktalarına kadar denizle birlikte çok özel panorama oluşturur. Burada yamaç paraşütü etkinliği gerçekleştirilebilir.

Tepeli karabatak (90 çift) popülasyonu önemli kuş alanları statüsü kazanır. Ordu'nun Perşembe İlçesi Ramazan Köyü açıklarında bulunan Hoynat Adası (Akkuş Adası), önemli kuş Alanı' (Öka) kapsamına alındı.

Kuş Türleri: Sakallı akbaba (20 çift), kızıl akbaba (20 çift), kara akbaba (10 çift), kaya kartalı (10 çift), huş tavuğu (tüm Türkiye popülasyonu bu önemli kuş alanları içinde bulunur) ve ürkeklik popülasyonlarıyla önemli kuş alanları statüsü kazanır. 1993 yılında yapılan bir araştırmada önemli kuş alanları sınırları içinde kalan yedi bölge incelenmiş, bunların altısında toplam 134 erişkin erkek huş tavuğu tespit edilmiştir. Araştırma yapılan alanın darlığı ve uygun yaşam ortamlarının genişliği göz önünde bulundurulduğunda, önemli kuş alanlarındaki toplam huş tavuğu popülasyonunun 1000 çifti aştığı varsayılabilir. Ancak geçen yıllar içerisinde birçok önemli yeni göç vadisinin keşfedilmesi, bu rakamların çok daha yüksek olabileceğini göstermektedir. Doğu Karadeniz Dağları, Türkiye'de Avrasya Yüksek Dağlık (Alpin) biyomunu temsil etmesi dolayısıyla önemli kuş alanları statüsü kazanan tek alandır.

Kıyı şeridinde ve kenar dağların orta kısımlarında yayvan yapraklı bitki örtüsü ve fundalıklar görülür. Bu alanlarda kızıl ağaç, gürgen, çam, ladin, orman gülü türleri bitki örtüsünü oluşturur. Ormanlık alanlarda avlak turizmi yapılmaktadır. Kara hayvanları yönünden zengin olan İlimizde, Bildırcın, Üveyik, Yaban Ördeği, Yaban Kazları, Çulluk, Kurt, Çakal, Sansar, Tavşan, Sülün, Keklik, Kara Tavuk, Su Tavuğu, Yaban Domuzu gibi hayvanlar bulunmaktadır.

Ordu'da turizm açısından önem arz eden yaylalarımızda, bisiklet turları, foto safari, kamp ve karavan turizmi gelişmeye başlamıştır. Özellikle doğal yapısı bakımında birçok yaylamızda yayla paraşütü sporu yapılmaktadır. Yamaç Paraşütü konusunda en şanslı illerden biridir. Yamaç paraşütü sporunda, şehir merkezine ve deniz kıyısına iniş yapılabilen nadir illerden biridir.

Olta Balıkçılığı konusunda yeni yapılandırma içinde olan Ordu ili geniş potansiyel sunmaktadır. Kırmızı Benekli Alabalık ilimizin yüksek kesimlerinde doğal ortamında bulunmakta, Yayla Balık Tesislerinde üretilmektedir.

Görüleceği gibi, dünyadaki turist profilinde ve turistik tüketim kalıplarında bölgemiz lehine ve dolayısıyla Ordu ili lehine olacak şekilde değişim ve gelişmeler yaşanmaktadır. Ordu ilinde turizmin gerçekleştirilebileceği, yaşanabileceği birçok doğal alan ve kültürel zenginlikler mevcuttur. Ordu ilinde turizm olanaklarının yapılabileceği ve Bakanlar Kurulu tarafından Turizm Merkezi olarak ilan edilen başlıca beş yayla ve turizm merkezi bulunmaktadır (Özyaba 2000: 25)

Ordu'da Yapılabilecek Aktiviteler ve Yerleri

Su Sporları (Kano): Topçam Baraj gölü tamamı, Perşembe yaylası göl sahası

Bisiklet Sporları: Merkez: Turnasuyu köyü – Saraycık beldesi arası; Kumbaşı – Efirli Cezaevi arası; Topçam beldesi – Köşe mahallesi arası; Çambaşı yaylası – Turnalık yaylası

Sportif Olta Balıkçılığı: Melet ırmağında Çatalkaya mevkii; Ulubey ilçesi Sarp dere; Mesudiye ilçesi Topçam Baraj Göleti; Fatsa İlçesi Bolaman ırmağı Demircilek köyü; Ünye İlçesi Cevizdere yeşilkent ve Yeniköy mevkileri; Aybastı ilçesi Perşembe yaylası göleti; Yokuşdibi beldesi DSİ göleti

Dağ-Doğa Yürüyüşü: Merkez-Boztepe-Keçiköy (Dağ tırmanışı) ile Turnasuyu-Kent ormanı çevresi, Aybastı İlçesi: Perşembe yaylası göleti ve çevresi, Yokuşdibi Beldesi: Çambaşı göleti ve çevresi ile Turnalık yaylası-Taşobası arası, Mesudiye İlçesi: Topçam barajı göl kenarı

Oto Jeep Safari: Yokuşdibi Beldesi: Çambaşı göleti ve çevresi ile Turnalık yaylası-Taşobası arası, Aybastı İlçesi: Perşembe yayla göleti çevresi

Yayla Turizmi: Mesudiye İlçesi: Topçam, Yeşilce ve Keyfalan yaylası ile Tekneci yaylası, Cüle yaylası, Eriçok tepesi, Zile yaylası, Çukuralan yaylası, Kızılağaç yaylası, Aybastı İlçesi: Perşembe yaylası Yokuşdibi Beldesi: Çambaşı yaylası, Turnalık yaylası, Taşobası yaylası, Akkuş ilçesi: Argun yaylası

Kamp-Karavan Turizmi: Mesudiye ilçesi: Topçam, Yeşilce ve Keyfalan yaylaları ile Tekneci yaylası, Cüle yaylası, Eriçok tepesi, Zile yaylası, Çukuralan yaylası, Kızılağaç yaylası, Aybastı İlçesi: Perşembe yaylası, Yokuşdibi Beldesi: Çambaşı yaylası, Turnalık yaylası, Taşobası yaylası, Akkuş ilçesi: Argun yaylası

Fotosafari: Mesudiye ilçesi: Keyfalan yaylası, Yaylacık yaylası, Çambaşı yaylası ve Karagöl tepesi

Atlı Doğa Turizmi: Kabadüz İlçesi: Gotana (Özlükent) – Turnalık – Çambaşı – Karagöl tepesi

Kanyon: Merkez: Darıca başı ile Gotana-Topçam arası (Melet Irmağı)

Alternatif Turizm Olarak Ekoturizm ve Agroekoturizm

Eko turizm kavramı, turizmde sürdürülebilirlik anlayışı yaklaşımları sonucu gündeme gelmiştir. Turizm pazarında doğaya dayalı turizm çeşidi olarak tanımlanan eko turizm, sürdürülebilir kalkınmanın amacı olarak görülmektedir. Uluslar arası ekoturizm topluluğu ekoturizm şu şekilde tanımlamaktadır; "Ekoturizm, çevreyi koruyan ve yerel halkın, refahını gözetken, doğal alanlara ve kültürel değerlere karşı duyarlı seyahatlerdir.

Eko turizm, bir yeri ziyaret eden turistlere, yaşayarak o yeri tanıma imkanı sağlayan; turistin anlayışını ve beğenisini geliştiren, uygun davranışlarını ve koruma etiğini zenginleştiren, çevreye karşı sorumlu ve çevreye olumsuz etkileri azaltma çabaları içinde olan, yerel ekonominin gelişmesini temin eden bir turizm türüdür (Sökmen 2009: 132)

Günümüzde turizmin ekolojik unsurları önem kazanmakta "eko turist" türü turist sayısı artmaktadır. Doğal ve kültürel değerleri yüksek olan yöreler, sadece bulunduğu ülkeler için diğer ülkelerden bu yörelere gelen turistler için de çekici nitelikler taşımaktadır (Ünal 1996: 29).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, çevreyle, doğayla iç içe olan programların ağırlıklı olduğu turizm çeşitleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Farklı kültürleri ve doğal dokular tanıma isteğiyle hareket eden insanların sayısı fazlaşmaktadır.

Geçen yüzyıllarda yaban hayatı seyretmek, dağa tırmanma, kayak, avlanma, kanoculuk ve botla seyahat etmek gibi rekreasyonel faaliyetler yapılmaktaydı.

Bunlar eko turizm kavramının ortaya çıkmasından çok önce yapılan faaliyetlerdir. Bu yüzden eko turizm kategorisi altında yapılan etkinliklerin yeni olmadığı görülmektedir (Kuşluvan 1999).

Eko turizm kavramı daha çok doğayla birlikte, doğaya dayalı rekreatif etkinliklerin gerçekleştirildiği, kısmen de kitle turizminin geleneksel şekillerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Orams 1995).

JICA (Japonya Uluslar arası İşbirliği Ajansı) ve DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı) işbirliğiyle gerçekleştirilen DOKAP (Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı) projesi çerçevesinde geliştirilen nihai raporlarda da, DOKAP bölgesindeki eko turizm amaçlı kaynakların olduğu ifade edilmiştir.

Turizmciler, eko turizmden faydalananların sayısının artmasını, klasik tatil anlayışına bir tepki olarak, yalnız dinlenmek, güneşlenmek ve denize girmek yerine gittikleri ülkeyi doğası ve kültürü ile tanımak, insanları ile gerçek doğal yaşam ortamında birlikte yaşamayı arzu eden, kültür seviyesi yüksek turistler yarattığını ifade etmektedirler.

Genel olarak ekoturizm; birbirlerini tanıyan arkadaş ve ailelerden oluşan küçük gruplarla, rahat ulaşım araçları ile zaman kısıtlaması olmadan, turistlerin gittiği yerlerde ve yörelerde, doğal ortamlarda, yerel yaşam biçimlerine bizzat yaşayarak tanınması, yeni bilgiler ve deneyimler kazanmalarına imkan tanımaktadır. Eko turizmde amaç, doğal alanların ve kırsal kesimlerin geleceğin turizm mekanları olarak turizmin zarar verici etkisinden korumak, günümüz turizmde turistlerin, çevresel sorunları olmayan ortamlarda doğa içinde turistik faaliyetlere katılımlarının sağlanmasıdır (Doğaner 1994).

Bu anlayış doğrultusunda bundan sonra oluşacak turist profili; deniz-güneş-kum üçlemesinden uzak, tesislerde temiz bir oda, iyi bir hizmet ve bunların başında bozulmamış temiz bir çevrede aktif bir tatil arzusu içinde olan insanlardan oluşacaktır.

Türkiye'ye gelen turistlerin seyahat güdüleriyle ilgili olarak yapılan bir araştırmada, Türkiye'yi ziyaret eden 459 yabancı turistle yüz yüze yapılan anketlerde, tatil yeri seçiminde; tabiatın korunduğu bir çevre isteği ile ilgili soruya %79, yerel geleneklerin bulunduğu bir çevre isteği ile ilgili soruya da %69 oranında cevaplar verilmiştir. Bu durum bize turistlerin eko turizme yönelimlerini açıkça göstermektedir (Kuşluvan 1999).

Duyarlı ve eğitilmiş bir tüketici kitlesine hitap eden bu turizm şeklinde insanlar, tatillerini doğa ile birlikte, aktif, yeşilin, yaylaların, ormanların içinde deği-

şik sportif aktiviteleri yaşayarak geçirmek istemektedirler. Bu insanlar çok lüks ve konforlu oteller aramamaktadır. Medeni bir insanın yaşayabileceği, ihtiyaçlarını giderebileceği, basit, doğayla barışık, doğayı tahrip etmeyen, temiz ve iyi hizmet veren tesisler aramaktadır. Bu onlar için yeterli olmaktadır. Çünkü asıl amaç doğayla iç içe olmak, doğayı yaşamaktır.

Türkiye'de yayla niteliğinde olup turizm merkezi ilan edilen yerlerin toplam sayısı 26 adettir. Bunlardan 23'ü Karadeniz Bölgesindedir. Karadeniz Bölgesinde bulunan 23 yayladan 18 tanesi de Doğu Karadeniz Bölgesindedir. Bunlardan 8 tanesi de Ordu ve Giresun illerindedir (Özyaba 2000: 25). Aslında bu illerimizde, söylenenlerden başka turizm merkezi ilan edilebilecek çok sayıda yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylalar 200 metre yükseklikten başlayıp çok zengin doğal görünümlere ve peyzaj özelliklere sahip yerlerdir. Bu alanlarda eko turizm içerisinde değerlendirilebilecek avcılık, yürüyüş, dağcılık, foto safari, jeep safari, botanik turizmi, vosvos safari, bilimsel doğa araştırmaları, kuş gözlemciliği, birçok kültürel etkinlikler ve benzeri rekreasyonel faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir.

Yine bu alanlarda, güzel manzaraları, yeşilin her tonunu, alışılmamış bitki örtüsünü, doğal yaşamı, mağaraları, çevrenin folklorik özelliklerini görmek ve yaşamak ayrıca su sporları yapabilmek mümkündür.

Doğu Karadeniz Bölgesinde eko turizmin gerçekleştirilebileceği alanların mevcut olduğu aşikârdır. Önemli olan bunların bir şekilde turizm açısından değerlendirilebilmesidir. Maalesef ülkemiz turizmde olduğu gibi, bölgemizde bu potansiyelin pazarlanabilmesi noktasında eksiklikler ve birçok sıkıntılar yaşanmaktadır.

Yukarıda ekoturizm alanları yazılı olan yerler agroekoturizme oldukça müsaittir. Bu çerçevede tarımsal üretim için öne çıkan işletme biçimi meyvecilik ve sebzeçilik şeklindedir. Bu amaçla mevsimlik sebze türleri yıl boyu yetiştirilebilir. Bölge yazlık ve kışlık türlerin yetiştiriciliği için uygundur. Yaz aylarında domates, biber, patlıcan, enginar, kış ve bahar ayları için lahanalar grubu türler (yaprak lahanası, baş lahanası, karnabahar, brokoli, Brüksel lahanası) marul, maydanoz, tere, roka, havuç, pırasa, turp, şalgam, havuç. Kar örtüsünün fazla olduğu yerlerde ürünler örtü altına alınabilir. Meyve türleri için çilek, ahududu, böğürtlen, frenküzümü, beктаşıüzümü, maviyemiş, turnayemişi, kokolu karaüzümü, trabzonhurma, kivi, elma gibi pek çok tür olgunlaşma zamanları dikkate alınarak uzun bir peryotta piyasaya sunulabilir. Eğer iyi bir planlama yapılırsa Mayıs ayından Aralık ayına kadar sürekli dalında değişik türlere ait taze meyve bulunabilir. Böylece turizm faaliyeti içerisinde olan kişiler bölgenin

doğal zenginliklerini görmüş olacak, endemik bitkilerini tanıyacak ve dönem içerisinde sözkonusu olan bitkisel ve hayvansal ürünleri tüketme şansına sahip olacaklardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada eğlenmek, keşfetmek, dinlenmek ve yararlanmak amaçlı olarak yapılan agroekoturizm, son yıllarda ülkemizde de sık sık gündeme gelmektedir. Ancak bu terim yayla turizmi ve birtakım etkinlikler anlamına gelen ve çok genel bir ifade olan ekoturizm ile karıştırılmamalıdır. Agroekoturizm bölgenin tarihi ve turistik değerleri ile beraber doğal bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile tarımsal ürün yapısını içeren, dinlenmek, keşfetmek, yararlanmak ve eğlenmek amaçlı yapılan, sosyal ve kültürel faaliyetleri de içine alan çok yönlü bir turizm faaliyetidir. Bu turizm faaliyeti yayla turizmi, ornitoloji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, jeep safari, akarsu sporları (kano-rafting), çiftlik turizmi, botanik (bitki inceleme) turizmi, bisiklet turları, atlı doğa yürüyüşü, kamp-karavan turizmi, mağara turizmi, dağ turizmi, doğa yürüyüşü gibi değişik başlıklar altında incelenebilir.

Doğu Karadeniz Bölgesi doğal zenginlikleri, tarihi, sosyal ve kültürel değerleri, denizi, yaylaları, bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile dünyanın en güzel köşelerinden biridir. Yeşil ile mavinin örtüştüğü bölgede, özellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında renklerin bütün tonlarını görmek mümkündür.

Dünyada turistik tüketim anlayışlarında değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Böyle bir dönüşüm ve değişimi iyi değerlendirebilmek bölgenin ekonomik ve sosyal hayatına pozitif katkılar getirecektir. Bu değişim, alternatif bir turizm çeşidi olarak agroekoturizm şeklinde olmuştur. Doğallığı benimseyen bir turizm çeşidi olan agroekoturizm ile ilgili olarak, Doğu Karadeniz Bölgesinde aktivite içerisinde olunacak birçok alan bulunmaktadır. Bu alanların değerlendirilmesi ve aynı zamanda sürdürülebilir kılınması için ortaya çıkan agroekoturizm, turizm faaliyetlerinin ekolojik ortamda gerçekleşmesi ve bölgenin tarımsal ürünlerinin bu faaliyet içerisinde sokulmasıdır. Bu anlamda, agroekoturizmin gerçekleştirileceği alanların doğasının bozulmamasına dikkat edilmesi, bu alanlarda insanların ihtiyaçlarını karşılayacak çeşitli tarımsal faaliyetlerin yapılması ve pazarlanması bu amaçlarla çevreye dost sabit tesislerin planlanması kaçınılmazdır. Ayrıca agroekoturizm etkinliklerinin gerçekleştiği yerlerde yaşayan halkın bu konu ile ilgili olarak bilinçlendirilmesi, sahip oldukları değerlerinin korunması ve sürdürülebilir olması ve mümkünse yıl boyu tarımsal faaliyetin sağlanabilmesi önem arz etmektedir.

Dünyada yeni keşfedilmekte ve üzerinde detaylı çalışma yapılmaya başlanan agroekoturizm çalışmaları, küresel ısınmanın bölgeye kazandıracağı önem de dikkate alınarak bilinçli, sürekli ve profesyonel çalışmalarla sürdürülmelidir. Kültürel, sosyal ve turizm değerlerimizle birlikte zengin ekolojik yapı, bitki örtüsü ve hayvan varlığı değerleri ile öncelikle bölgeyi tanıma yoluna gidilerek farkındalık yaratılmalı ve gönüllü turizm elçileri olarak bireysel eğitimle bilinçlendirme çalışmaları hızla artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akış, S. (1999). Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10:36-46.
- Anşın, R. (1980) Doğu Karadeniz Bölgesi Florası ve Asal Vegetasyon Tiplerinin Floristik İçerikleri. (*Basılmamış Doçentlik Tezi*), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Davis, P. H. (1965-2001). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Edinburgh: The University Press.
- Doğaner, S. (1994). Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Eko Turizm. *Turizm Yıllığı*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Yayını: 94-106.
- DOKAP, DPT – JİCA, 2000. *Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı Raporu*.
- Güner, A., Vural, M. ve Sorkun, K. (1987). *Rize Florası, Vegetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara: TÜBİTAK, TBAG-650.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2004). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2006); *Turizm ve Çevre*. 2. Baskı, Detay Yayıncılık.
- Kuşluvan, Z. (1999). Eko Turizm Kavramına Yapısal Yaklaşım ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Turizmde Seçme Makaleler*, 31: 61-71.
- Orams, M. B. (1995). Towards a More Desirable Form of Eco Tourism, *Tourism Management*, 16 (1): 3-8.
- Özyaba, M. (2000). Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Eko Turizm Olanaklarının Araştırılması ve Kentel Bölgesel Ekonomiye Olan Etkileri (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbek, S. (1975). *Genel Meyvecilik*, Ankara Üniv. Ziraat Fakültesi Yay. Ankara
- Şekeroğlu, N., İslam, A., Sıralı, R. ve Özkutlu, F., 2006. Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımına Genel Bir Bakış. *Hasad Dergisi*, 255: 80-95
- Sökmen, A. (2009). Yörenin Ekolojik ve Endüstriyel Kalkınma Potansiyeli ve Stratejilerinin Değerlendirilmesi, (Editör: Salim Şengel), *9.Aybastı-Kabataş Kurultayı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ünal, T. (1996). *Turizm Üzerine*. İstanbul: Şahinkaya Matbaacılık.
- WTO. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. Editör: Chuck G. Yee, October, Madrid.
- www.artvinkulturturizm.gov.tr adresinden, Erişim tarihi: 14 Nisan 2010
- www.giresunkulturturizm.gov.tr adresinden, Erişim tarihi: 14 Nisan 2010.
- www.ordukulturturizm.gov.tr adresinden, Erişim tarihi: 14 Nisan 2010
- www.rizekulturturizm.gov.tr adresinden, Erişim tarihi: 14 Nisan 2010
- www.trabzonkulturturizm.gov.tr adresinden, Erişim tarihi: 14 Nisan 2010.